
ПОСТИГНАТА КОНВЕРГЕНЦИЯ ПО ВРЕМЕ НА ЧЛЕНСТВОТО В ЕС

Мартин ДИМИТРОВ*

CONVERGENCE ACHIEVED DURING EU MEMBERSHIP

Abstract: *According to the pace of convergence of new member states of Eastern Europe to EU average the author identify three different speed and therefore three convergence groups. The gap between best performers and the rest appears to constantly increase meaning that individual competitiveness matter rather than any theory for universal convergence due to EU membership. The conventional researches agree on the two speed concept referring to „old“ and to „new“ member states. However this analysis, provides significant evidence that there should be a rather multi speed approach even for the „new“ member states considering the difference in performance of identified groups. Extrapolating current trends best performers have a 10 to 15 years time horizon to align with EU economic standards.*

Key words: *convergence, GDP per capita at PPP, catching up, extrapolation, benchmark*

Според документите на ЕС Общността има за цел икономическа и социална кохезия между държавите и намаляване на неравенствата между регионите. Една от целите на Римския договор от 1957 г. е да „се намалят различията между регионите и изоставането да бъде компенсирано“. За периода 2000 – 2018 г. БВП на глава от населението (според паритета на покупателната сила) в новоприєединилите се държави се е увеличил средно с 250 % срещу 50 % увеличение за ЕС като цяло.¹

* Авторът е доктор, преподавател във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив.

¹ Икономическа конференция „11 тренда за 11 страни за конвергенцията в ЕС“, проведена на 9 април 2019 г. в Братислава. [онлайн]. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/anniversary_15_years_enlargement_conference.pdf.

Неокласическата икономическа теория предвижда сближаване на икономическите показатели в дългосрочен план. Традиционната теория за икономическа конвергенция следва модела на Роберто Солоу², според когото увеличаването на населението и на спестяванията води до нарастване на капитала и до икономическо развитие. В тази парадигма обаче не може да се обясни продължителният икономически растеж на развитите държави и затова е логично да се добави факторът за технологичното развитие, който е определящ за дългосрочния растеж. В съвременните икономически условия е ключово и международното движение на капитали според съотношението доходност/сигурност и съответно нарастващата конкуренция между държавите.³

ИМА ЛИ АВТОМАТИЧНА КОНВЕРГЕНЦИЯ

Средните нива на доход на ЕС е подвижна средна величина от година за година, защото догонващият икономически растеж на периферията води до увеличаване на общите показатели. Така на практика растежът на новоприсъединилите се държави от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) едновременно води и до по-високи средни нива на БВП от глава на населението за ЕС-28.

Държавите от ЦИЕ постигат твърде различни резултати след присъединяването си към ЕС. В тази връзка изглежда логичен въпросът да се изчисли постигнатата конвергенция на годишна база за ефективния период на членство в Общността. Участието в ЕС следва да се разглежда като стратегическа възможност за повече търговия, инвестиции и бизнес активност, от която държавите се възползват в различна степен според вътрешната си конкурентоспособност и международната конюнктура.

Конвергенцията представлява скоростта на достигане на средната степен на развитие на ЕС.⁴ Следващият въпрос е с кои показатели може да се измерва „догонването на доходите“.⁵ Една

² **Solow**, R. A contribution to the theory of economic growth. – In: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1, 1956, p.p. 65 – 94.

³ За постигнатите резултати и предизвикателствата пред развитието вж.: **UN**. Human Development Report 2016: Human development for everyone. New York, 2016, p.p. 25 – 45.

⁴ Относно показателите, с които може да се измерва качеството на живот, вж.: **OECD**. How's Life? 2015: Measuring well-being. – In: *OECD Publishing*, Paris, 2015, p.p. 55 – 103.

⁵ Вж. също: **Solow**, R. A contribution to the theory of economic growth. – In: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1, 1956, p.p. 343 – 347.

възможност е индивидуалното потребление, за което няма необходимата база данни с нужната достоверност. Най-добрият избор е показателят „брутен вътрешен продукт на глава от населението според паритета на покупателната сила“. Този индикатор за дадена държава се отнася към средната стойност за ЕС-28.

Различните периоди на членство в ЕС за отделните държави затруднява коректното съпоставяне на данните за постигнатата конвергенция. По тази причина в *Таблица 1* се изчислява показателят „постигната конвергенция за периода на ефективното членство в ЕС“ (ЕС 28 Δ/на година), като се разделя на броя години в ЕС.⁶ По този начин по-коректно могат да се сравнят и да се открият държавите, които най-добре се възползват от членството в Общността за повишаване на доходите.

Таблица 1.

Държава	ЕС конвергенция на годишна база за периода на членство в ЕС
България	0.75
Румъния	1.83
Хърватска	0.67
Латвия	1.53
Унгария	0.53
Полша	1.13
Естония	1.73
Литва	2.07
Словакия	1.47
Чехия	0.73
Словения	0.07

Източник: Евростат и собствени изчисления.

Различните резултати за отделните държави показват, че конвергенцията не е автоматичен процес и самото членство в ЕС не е достатъчен фактор за висок икономически растеж и сближаване на доходите. Външната среда за тези държави е приблизително еднаква, което означава, че различията в икономическите резултати се дължат на различната степен на конкурентоспособ-

⁶ Малта и Кипър не са включени, защото поради островния си характер са специфичен случай.

ност на съответните икономики, или казано по друг начин, на вътрешноикономически фактори.

КОНВЕРГЕНТНИ ГРУПИ

За периода 2004 – 2018 г. Румъния успява да стои почти двойно изоставане спрямо Хърватска и в края на периода да постигне по-добра конвергентна стойност. Методът позволява държавите да бъдат разделени в три групи (вж. Таблица 2).⁷ В първата са тези, които успяват максимално ефективно да се възползват от членството в ЕС за увеличаване на благосъстоянието. Тази група включва Литва, Румъния, Естония, Словакия, Латвия и Полша. За тези държави всяка година членство в ЕС съкращава с над 1 % разликата със средните нива на БВП за ЕС-28 според ППС. Това са държавите, които най-добре са се възползвали от членството в Общността, за да генерират икономически растеж и сближаване на доходите. Румъния показва втори резултат от всички разглеждани държави, и дори задминава държава с изключително добри показатели, като Естония. Това се дължи на стабилен растеж след 2008 г., когато Румъния успява да постигне добри резултати след глобалната финансова криза.⁸ За тази група държави е характерно, че в момента на присъединяване към ЕС са имали около половината от осреднената стойност на показателя БВП за ЕС-28.

Втората група държави включва България, Чехия, Хърватска и Унгария, за които е налице положителна конвергенция с ЕС, но тя е около два пъти по-бавна в сравнение с първата група. Необходимо е да се отбележи, че в годината на присъединяване към ЕС Чехия, Хърватска и Унгария имат значително по-висок БВП на глава от населението според ППС от България. Съществената „ножица“ между БВП на глава от населението в България и средното за ЕС би следвало да бъде предпоставка за добър потенциал за висока позитивна конвергенция, който до момента изглежда неизползван основно вследствие на спада на икономическия растеж след 2008 г.

В третата група остава Словения, която по време на членството в ЕС не отчита положителна конвергенция. Няма как да не се отчете обстоятелството, че в случая на Словения още при присъе-

⁷ На ниво региони различията в конвергентните темпове са още по-значими. Вж. например: **CEPS**. Income convergence in the EU: A tale of two speeds, p.p. 1 – 5. [online]. [accessed 19 November 2018].

⁸ Относно европейския профил на кризата вж.: **Ганев, П., С. Костадинова**. Съставители. Анатомия на кризата. София: Институт за пазарна икономика, 2015, с. 24 – 37.

диняване към ЕС е налице достигане на 86 процентни пункта от средния БВП на ЕС-28.

Таблица 2. Показатели за конвергенция след членството в ЕС

Държава	ЕС 28 Δ/на година	БВП на глава/ЕС 28 според ППС в годината на присъединяване към ЕС
Група 1		
Литва	2,07	50
Румъния	1,83	42
Естония	1,73	55
Латвия	1,53	47
Словакия	1,47	56
Полша	1,13	49
Група 2		
България	0,75	41
Чехия	0,73	79
Хърватска	0,67	59
Унгария	0,53	62
Група 3		
Словения	0,07	86

Източник: Евростат и собствени изчисления.

ПРОГНОЗА ЗА ДОСТИГАНЕ НА СРЕДНИТЕ НИВА НА ДОХОД НА ГЛАВА ОТ НАСЕЛЕНИЕТО ЗА ЕС-28

Ако екстраполираме, предполагайки, че тези средни темпове на развитие ще се запазят в бъдеще, получаваме прогнозни данни за необходимите години за достигане на средните нива на доход на ЕС-28, измерени през БВП на глава от населението според ППС. При запазване на сегашните темпове на развитие Естония, Литва, Чехия и Словакия са най-близо до достигане на средните нива на доход в ЕС-28, като са им необходими между 9 и 15 години. За Румъния, Латвия и Полша прогнозираният период на догонване е два пъти по-дълъг и варира от 20 години за първите две до 27 години за Полша.

Най-неблагоприятни изглеждат перспективите за догонване на средноевропейските доходи пред България, Хърватска и Унга-

рия със съществена разлика обаче, че Хърватска и Унгария вече са постигнали съответно 63 и 70 % от въпросните средни нива.

Важен извод за България от този анализ е, че е необходимо значително ускоряване на нивата на икономически растеж, ако се търси компенсиране на вече трайното изоставане спрямо Румъния, с която заедно бяхме приети в ЕС.

Таблица 3.

Държава	Необходими години за достигане на средния БВП на глава от населението в ЕС-28 според ППС
България	67
Румъния	20
Хърватска	58
Латвия	20
Унгария	56
Полша	27
Естония	11
Литва	9
Словакия	15

Източник: Евростат и собствени изчисления.

Последствията от световната финансова криза от 2008 г. засягат всички разглеждани държави. Възстановяването отнема значителен период от време. Георги Ангелов достига до извода, че „колкото по-упорито се твърди, че пазарът е виновен за кризата, толкова по-лесно ще е да се прилагат антипазарни мерки, които да увеличават властта на държавата и бюрокрацията“⁹.

За да изключи следкризисните години, които изкривяват показателите и отклоняват държавите от потенциалния растеж на икономиките, разглеждам темповете на сближаване само за периода 2014 – 2018 г. (Таблица 4). Този подход показва, че най-успешно догонване на средните нива на ЕС по разглеждания показател постига Румъния, следвана от балтийските държави. Важно е да се отбележи, че в периода 2014 – 2018 г. Румъния среща значими политически проблеми, което не е пречка за постигането на добри икономически резултати.

⁹ **Ангелов, Г.** Кой е виновен за кризата. Отговорът на австрийската икономическа школа. София: Сиела, 2010, с. 7.

Ако екстраполираме трендовете от периода 2014 – 2018 г., сроковете за достигане на средните нива на доход на ЕС според БВП на глава от населението според ППС дори се увеличават за всички разглеждани държави. От това може да се направи изводът, че световната финансова криза е оказала значим отпечатък дори за следващите десет години върху растежа на държавите от ЦИЕ.

Таблица 4. Средна конвергенция с БВП на глава от населението на ЕС-28 според ППС за периода 2014 – 2018 г.

Държава	2014 – 2018 г.
България	0.6
Румъния	1.8
Хърватска	0.8
Латвия	1.2
Унгария	0.4
Полша	0.4
Естония	1
Литва	1.2
Словакия	0.2
Чехия	1
Словения	0.8

Източник: Евростат и собствени изчисления.

Като най-успешен пример за конвергенция или дори за изпреварващо развитие в периода 2014 – 2018 г. следва да бъде дадена Ирландия, която постига 187 % от показателя през 2018 г., което означава близо два пъти по-добри резултати от средното за ЕС-28 (според ППС), изпреварвайки дори Германия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Самото членство в ЕС представлява възможност за търговия, за привличане на инвестиции, за образование, за цялостно развитие. Пасивното очакване обаче, че е достатъчно да си член на ЕС, за да догониш европейските доходи, е напълно нереалистично. Подходящ пример е Гърция, която в периода 2004 – 2018 г. се отдалечава като средни показатели от европейските нива на доход. Конкуренцията между държавите за създаване на по-добра среда и привличане на инвеститори все повече ще се изостря и ще бъде

напълно очаквано, ако се засили процесът на концентриране на капиталите около държавите с най-добри пазарни условия. Обичайният подход да се говори за две скорости на развитие, имайки предвид „старите“ и „новите“ държави – членки на ЕС, изглежда непълен, като се има предвид, че дори само сред „новите“ държави могат да се идентифицират поне три различни скорости на догонване, класифицирани в конвергентни групи.

Съществено предизвикателство пред държави като България ще бъде привличането на големи инвеститори с вложения над 1 млрд. евро, като автомобилните компании например. Една от причините за успешното развитие на Словакия е привличането на четирима такива инвеститори. Инвестициите стават все по-мобилни и по-взискателни, така че стратегия, която разчита на общата привлекателност на ЕС за повече капиталовложения в дадена държава, ще става все по-трудна за реализация.

Литература

1. **Ангелов, Г.** Кой е виновен за кризата. Отговорът на австрийската икономическа школа. София: Сиела, 2010.
2. **Ганев, П., С. Костадинова.** Съставители. Анатомия на кризата. София: Институт за пазарна икономика, 2015.
3. **Захариев, А.** Философия на дефицитното финансиране. Велико Търново: Абагар, 2000.
4. **Boyle, G. E. and T. E. McCarthy.** Simple measures of convergence in per capita GDP: A note on some further international evidence. – In: *Applied Economics Letters*, Vol. 6, No. 6, 1999.
5. **CEPS.** Income convergence in the EU: A tale of two speeds. [online]. [accessed 19 November 2018].
6. **Eurostat.** Final report of the expert group on quality of life indicators. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
7. **OECD.** How's Life? 2015: Measuring well-being. Paris: OECD Publishing, 2015.
8. **Solow, R.** A contribution to the theory of economic growth. – In: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1, 1956.
9. **UN.** Human Development Report 2016: Human development for everyone. New York, 2016.